

Yrjö Heinonen

TUOTEPERHE POPULAARIMUSIIKIN LEGITIMOINNIN VÄLINEENÄ Esimerkkinä Ultra Bran CD-, video- ja nuottikokoelma

Syksyllä 1994 joukko helsinkiläisnuoria kokoontui il-
lanviettoon tarkoituksenaan ideoida kappaletta, jolla
he osallistuisivat Suomen Demokraattisen Nuorisoliit-
ton (SDNL) poliittisten laulujen kilpailuun. Parin viikon
päästä valmistui Juhana Rossin sanoittama ja Kerkko
Koskisen säveltämä *Ampukaa komissaarit, nuo hullut
koirat*. Laulu äänitettiin kasetille ja lähetettiin kilpai-
luun.¹ Kappale voitti, ja loppu on historiaa.

Tammikuussa 1995 laulajien ympärille koottiin joukko soittajia, ja
kesällä yhtyeen nimeksi kiteytyi Ultra Bra. Ensimmäinen levy, *Houku-
tusten kiihottava maku* -EP, julkaistiin syksyllä. Kokoonpano vakiintui
syksyn mittaan ja ensimmäiset live-esiintymiset olivat joulukuussa.
Nykyisestä vihreiden kansanedustajasta Anni Sinnemäestä tuli yh-
tyeen hovisanoittaja, ja ensimmäisen studioalbumin äänityssessiot
alkoivat.² Albumit seurasivat toisiaan: *Vapaaherran elämää* (1996),
Kroketti (1997), *Kalifornia* (1999), *Vesireitit* (2000). Vuosituhannen
loppuun mennessä Ultra Bra oli muuttunut suppean opiskelijapiirin
suosikista ”koko kansan ’olohuonebändiksi’”.³

Menestyksestään huolimatta Ultra Bra oli jäsenilleen keskipitkän
tähtäimen projekti.⁴ Lopettamispäätöksen yhtye teki jo syksyllä 2000,
mutta julkisti sen vasta toukokuussa 2001. Pinnan alla valmisteltiin
kuitenkin jo yhtyeen keskeiset hitit ja rareitit yksiin kansiin kokoavaa
tupla-CD:tä. Lopettamispäätöksen julkistamisen jälkeen kokoelman
muotoutumisesta tiedotettiin säännöllisesti yhtyeen Internet-sivuilla.
Lokakuussa 2001 ilmestyi lopulta kokonainen tuoteperhe: CD-koko-
elma *Sinä päivänä kun synnyin*, videokokoelma *Videot 1996-2001* sekä
nuottikirja *Kaikki laulut*.

¹ Ultra Bra 2002c.

² Ibid.

³ Salomaa & Anttila 2006 [2000].

⁴ Yhtyeen toisen albumin (*Kroketti*, 1997) julkai-
semisen jälkeen Kerkko
Koskinen arvioi *Rumbassa*
Ultra Bran tulevaisuutta
seuraavasti: ”Mä toivon ja
pidän mahdollisena myös
sitä, että me saataisiin
aikaan vielä kolmaskin
levy, mutta sitä pitemmälle
mä en nyt pysty kuvittele-
maan asioita” (Knuuti 2002
[1997]). Kaksi vuotta myö-
hemmin arvio oli päivittynyt
seuraavanlaiseksi: ”Nyt mä
ajattelen, että tämä bändi
on koossa reilun vuoden
tästä hetkestä neljännen
levyn ilmestymiseen
saakka” (Iltalehti 2.8.1999,
siteerannut Lantto 2002.)
Neljäs levy (*Vesireitit*,
2000) todellakin
jäi yhtyeen viimeiseksi
studioalbumiksi.

⁵ Berger & Luckmann 1994, 107–108.

⁶ Kerman 1983, Goehr 1992, Citron 1993, Small 1998, Weber 1999, Sarjala 2002.

⁷ Kansanmusiikin kaanonin osalta katso Bohlman 1988 ja Kärjä 2006; Populaarimusiikin kaanonin osalta Kurkela 1997, Tolvanen 2000, Regev 2006, Kärjä 2006.

⁸ Regev 2006, 1; vrt. Frith 1988, 287.

⁹ Regev 2006, 1. Ilmeisimpinä esimerkkeinä Regev mainitsee seuraavat yhtyeet ja laulaja-lauluntekijät: Beatles, Rolling Stones, Bob Dylan, Jimi Hendrix, Stevie Wonder.

¹⁰ Bagh & Hakasalo 1986, Jalkanen 1992, Bruun et al. 2002, Jalkanen & Kurkela 2003, Gronow & Lindfors & Nyman 2002–2004.

¹¹ Moore 1993, 1.

¹² Regev 2006, 1; Kurkela 1997, 96–99.

Tarkastelen seuraavassa Ultra Bra -tuoteperhettä (CD-, video- ja nuottikokoelma) siitä näkökulmasta, kuinka yhtye tulee itse määritelleeksi oman kaanoninsa tuoteperheen suunnittelua, rakennetta ja markkinointia koskevien päätösten avulla. Kiinnitän erityistä huomiota kappalevalikoimaan ja niihin keinoihin, joiden avulla tietyt kappaleet eksplisiittisesti tai implisiittisesti nostetaan erityisasemaan toisiin nähden.

Legitimointi ja kaanonimuodostus populaarimusiikissa

Peter L. Bergerin & ja Thomas Luckmannin mukaan legitimaatio on erilaisiin institutionaalisiin prosesseihin kiinnittyneiden merkitysten integroimista uusiksi merkityksiksi, erityisesti niiden tekemistä objektiivisesti perustelluiksi ja subjektiivisesti uskottaviksi osiksi tiettyä symbolijärjestelmää.⁵ Omassa analyysissäni tarkoitan legitimoinnilla tietyn artistin tai yhtyeen aseman vakiinnuttamista, vahvistamista tai säilyttämistä populaarimusiikin kaanonissa. Termi 'kaanon' (kreik. *kanōn*) on lainattu taiteen, kirjallisuuden ja musiikin tutkimukseen teologiasta, jossa se tarkoittaa sekä pyhien kirjoitusten kokoelmaa että (katolisessa kirkossa) pyhimysluetteloa.

Taidemusiikin tutkimuksessa kaanoneihin ja kanonisoinnin mekanismeihin alettiin kiinnittää huomiota 1980-luvulla.⁶ Taidemusiikin kaanon rakentuu keskeisiksi katsottujen säveltäjien tuotannon kriittistieteellisten kokonaisjulkaisujen (saks. *Gesamtausgabe*, engl. *Complete Works*) pohjalle. Viime kädessä taidemusiikin kaanon onkin palautettavissa *alkuteksteinä* (saks. *Urtext*, engl. *primary text*) pidettyihin säveltäjien omakätisiin käsikirjoituksiin.

Sittemmin on herätty huomaamaan, että myös muilla musiikinlajeilla on omat kaanoninsa.⁷ Populaarimusiikin kohdalla kaanonimuodostus on kytkeytynyt taisteluun musiikinlajin tunnustuksesta ja legitimititeetistä, ja keskustelusta ovat vastanneet lähinnä kriitikot, journalistit, radion ja television musiikkitoimittajat, muusikot, media- ja kulttuuriteollisuuden ammattilaiset sekä fanit.⁸ Taidemusiikin kaanonin perustan muodostaa eurooppalainen musiikki, kun taas populaarimusiikin kaanonin lähtökohdaksi on vakiintunut anglo-amerikkalainen populaarimusiikki, rockin kohdalla erityisesti 1960- ja 1970-luvun albumirock.⁹ Suomalaisen populaarimusiikin kaanon on rakentunut erityisesti iskelmän ja rockin sekä näiden lähi- ja alalajien varaan.¹⁰

Siinä missä taidemusiikin alkuteksti on säveltäjän omakätinen käsikirjoitus, populaarimusiikin – erityisesti rockin – alkutekstinä (engl. *primary text*) pidetään äänitettä.¹¹ Yhteistä taide- ja populaarimusiikin kaanoneille on kuitenkin tekijä- ja teoskeskeisyys: kaanoniin luetut ihmiset ovat populaarimusiikin ”suuria taiteilijoita” ja heidän albuminsa ylittämättömiä ”mestari-teoksia”.¹² Suomessa tällainen *albumiestetiikka* ei kuitenkaan ole ollut yhtä keskeinen kaanoniamäärittävä tekijä kuin angloamerikkalaisessa populaarimusiikissa.

Audiovisuaalinen media (erityisesti musiikkivideo, mutta myös elokuva, TV ja konserttitallenteet) on viimeisen parin kolmenkymmenen vuoden aikana haastanut albumikeskeisen kaanonin. Musiikkivideo

on alun perin lähinnä televisiolevytykseen valmistettu lyhytelokuva, jonka tärkein tehtävä on vauhdittaa äänilevyn myyntiä.¹³ Video tehdään jo olemassa olevaan äänitteeseen pohjautuen siten, että äänite itsessään muodostaa musiikkivideon ääniraidan. Tässä mielessä musiikkivideota voidaan edelleenkin pitää alkuperäisen äänitteen laajenuksena.

Nuotteihin ja nuottikirjallisuuteen rockmusiikot ja rockin tutkijat ovat usein suhtautuneet varauksellisesti, jopa torjuvasti.¹⁴ Nuottikustannus on kuitenkin musiikkibisnestä, ja nuottikokoelmat sen tuotteita siinä missä äänitteet tai videotkin: niitä kustannetaan, koska niillä on kysyntää ja niiden julkaiseminen taloudellisesti kannattavaa. Koska populaarimusiikissa täydellisen partituurin lähteenä on käytännössä lähes aina äänite eikä käsikirjoitus, ei taidemusiikin Urtext-kriteeristö ole sellaisenaan sovellettavissa. Urtext-laitoksena voineekin pitää periaatteessa mitä tahansa sellaista pätevä henkilön alkuperäisestä äänitteestä (tai sen kopiosta) tekemää nuotinnosta, joka välittää levyllä normaalioloissa kuultavissa olevan informaation (kaikki laulu- ja instrumenttistemmat).

Tämän päivän rockmusiikot tiedostavat itsekkin nuottijulkaisujen merkityksen populaarimusiikin legitimoinnissa. Pari esimerkkiä riittää. Neljä Ruusua -yhtyeen laulaja Ilkka Alanko sanoo kokeneensa "virallisuuden tunteita" selatessaan yhtyeen valmisteilla olevan nuottikokoelman transkriptioita: "Onhan nyt jotenkin sellainen fiilis, että on saanut jotakin aikaiseksi".¹⁵ Pitkän linjan rock-musiikko Kauko Röyhkä menee oman nuottikokoelmansa esipuheessa vieläkin pidemmälle: "Jonakin päivänä tutkijat alkavat selvittää suomalaisten artistien sävellyksien rakenteita, ja vasta silloin meikäläistenkin bändien tekemä työ hahmottuu kokonaan."¹⁶ Voikin olettaa, että nuottijulkaisuilla tulee jatkossa olemaan aiempaa suurempi merkitys myös populaarimusiikin legitimoinnissa.

Tuoteperhe ja integroitu markkinointiviestintä

Populaarikulttuuria on Theodor W. Adornon päivistä saakka lähestytty massakulttuurina, jolle on ominaista kulttuurituotteiden massatuotantoon perustuva tavaramuoto. Lähtökohtana on ollut, että tuotanto- ja välitystapa (standardointi, mekaaninen monistus, massaviestintä) yhdessä käytetyn teknologian kanssa määrää markkinoitavan tuotteen muodon ja sisällön.¹⁷ Parin viime vuosikymmenen aikana massamarkkinat ovat fragmentoituneet segmenteiksi, mikä yhdessä informaatioteknologian samanaikaisen kehityksen kanssa on johtanut painopisteen siirtymiin myös markkinointiviestinnässä: massaviestintä on saanut rinnalleen kohdeviestinnän ja/tai korvautunut sillä. Samalla kulttuurituotteiden tavaramuoto on monimutkaistunut.

Populaarimusiikin tutkija Tarja Rautiainen-Keskustalon mukaan musiikin nykyinen tavaramuoto onkin pikemmin tuotehybridi kuin selkeärajainen funktionaalinen tuotekokonaisuus.¹⁸ Merkkejä systemaattisesta tuotehybridiajattelusta oli Suomessakin nähtävissä jo 1990-luvun jälkipuoliskolla.

¹³ Alanen 2002, 78.

¹⁴ Jalkanen & Kurkela 2003, 509–510; Moore 1993, 33.

¹⁵ Luoto 2001, 5.

¹⁶ Röyhkä 2004, 7.

¹⁷ Adorno 1990, 305–307; Frith 1987, 46–53; Wallis & Malm 1990, 170.

¹⁸ Rautiainen-Keskustalo 2004, 30–32. Katso myös Negus 1997, 56 ja Mäkelä 2004, 21–23. Mäkelän käyttämä *tähtiverkon* käsite on lähellä Rautiainen-Keskustalon tuotehybridiä, ja se käsittää seuraavat neljä ulottuvuutta: tähti, musiikkiteollisuus, media ja yleisö.

¹⁹ Bruun et al., 2002, 469.

²⁰ Soinen 1997, 14.

²¹ Ibid., 40, 98–99.

²² Kotler & Armstrong 2004, 465; Takkula 2005, 28; Kotler 1999; Fill 1999.

²³ David Buckley (2006) onkin rinnastanut Greatest Hits ja Best of -tyyppiset hittikokoelmat portfolio-ajatteluun.

²⁴ Davies 2006; vrt. Shuker 1998, 40–42.

Kiristyneessä tilanteessa tuotekehittelystä ja promootiosta tuli entistä määrätietoisempaa. Julkaisu- ja pr-aikataulut, jotka nyt merkitsivät tavallaan samaa, olivat systemaattisuudessaan vaikuttavia: ensin pari sinkkua, sitten muutamia haastatteluja, jokin sopiva tv-esiintyminen, sitten single kipuaa listoilla, seuraa kokonainen albumi ja hirvittävä haastattelurumba, kiertue, uusi sinkkulohkaisu, tai pari... Yksityiskohdat vaihtelivat, mutta olennaista oli uudenlainen järjestelmällisyys.¹⁹

Tuoteperhestrategia edustaa vielä pitemmälle vietyä systemaattisuutta. Tuoteperheellä (*product family*) tarkoitetaan ”useasta tuotteesta muodostettua kokonaisuutta, jossa eri tuotteet on tarkoitettu joko tyydyttämään eri asiakkaiden erilaisia tarpeita tai täydentämään toisiaan kokonaiseksi järjestelmäksi”.²⁰ Tuoteperhesuunnittelu edellyttää rinnakkaisen suunnittelun periaatteiden noudattamista eli sitä, että suunnittelussa otetaan huomioon alusta alkaen koko tuoteperheen rakenne. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tuoteperheen yhtäaikaista suunnittelua painottuu nimenomaan suunnitteluprosessin alkupäähän.²¹

Tuoteperhestrategialle on ominaista integroitu markkinointiviestintä, joka eroaa massa- ja kohdeviestinnästä siten, että se hakee synergiaetuja yhdistelemällä ja koordinoimalla erilaisia viestintä- ja myynninedistämiskanavia. Synergia voi tällöin tarkoittaa niin viestinnässä käytettyjen teemojen, arvoväittämien ja muiden ydinsanomien yhdenmukaisuutta yleisellä tasolla kuin myös sitä, että visuaaliset avainelementit – värit, design, iskulauseet – toistuvat johdonmukaisesti eri viestintäkanavissa.²²

Esimerkkinä pitkälle kehitellystä integroitua markkinointiviestintää hyödyntävästä populaarikulttuurin tuoteperheestä voidaan mainita Disney-piirroselokuvien ympärille rakennetut tuoteperheet, jotka tyyppillisesti käsittävät ainakin seuraavat tuotteet: teatterileivitykseen valmistettu elokuva, myyntivideo ja /tai DVD, soundtrack-levy, kuvakirja, katselukirja /äänikasetti-yhdistelmä ja nuottikirja. Kaikkien tuotteiden graafisen suunnittelun lähtökohtana toimii piirroselokuvan kuvasto. Tyyppillistä on, että erityisesti myynti-DVD:n kohdalla konkreettinen tuote (DVD-pakkauksineen) sisältää sellaista lisämateriaalia, jota voi pitää tuotelaajenuksena (”näin tehtiin” -osio, pelejä, singalong-osio jne.).

Ultra Bran jäähyväistriptyyksi edustaa pitkälle vietyä tuoteperheajattelua. Sillä on yhteyksiä myös muihin 1990-luvulla ajankohtaisiksi tullessiin viestintä- ja legitimointistrategioihin kuten multimediaan ja portfolio-ajatteluun.²³ Multimedia-termillä on alun perin viitattu sellaisiin oppimateriaalipaketteihin, joihin sisältyi kirja, yksi tai useampi äänikasetti sekä videokasetti. Sittemmin multimedialla on alettu tarkoittaa tekstiä, staattista/liikkuvaa kuvaa ja /tai ääntä sisältäviä tietokonepohjaisia materiaalipaketteja (CD-ROM, Internet-sivustot).²⁴ Ultra Bra -tuoteperhe (CD, video, kirja) edustaa multimediaa nimenomaan sanan alkuperäisessä merkityksessä.

Portfolio puolestaan tarkoittaa tekijän itse omasta tuotannosta koostamaa kansiota, joka edustaa hänen tuotantoaan monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Portfoliotyössä on tapana tehdä ero perusportfolion ja näyteportfolion välillä. Perusportfolio käsittää tekijänsä koko

dokumentoidun tuotannon, näyteportfolio on hänen tästä tuotannosta tiettyä tarkoitusta varten kokoama edustava valikoima.²⁵ Tästä näkökulmasta Ultra Bran koko dokumentoitu tuotanto on rinnastettavissa perusportfolioon, kun taas syksyllä 2001 julkaistu tuoteperhe (CD-, video- ja nuottikokoelma) on ikään kuin edustava näyteportfolio tästä tuotannosta.

Ultra Bra -tuoteperhe (CD-, video- ja nuottikokoelma)

Alun perin Ultra Bran tarkoituksena ei ollut kokonaisen tuoteperheen vaan ”pelkän” hittejä ja rariteetteja sisältävän CD-kokoelman julkaiseminen. Tämä ja muutakin käy ilmi yhtyeen ”mediavastaavan” Joel Melasniemen ”tilityksestä”, joka julkaistiin lopettamispäätöksen yhteydessä yhtyeen Internet-sivuilla:

Ensi syksynä saatamme valmiiksi kattavan kokoelmalevyn, jonka nimeä en vielä paljasta, mutta jonka sisällössä ei ole mitään salattavaa: Levyllinen hittejä, ja toinen harvinaisuuksia ja vielä julkaisematonta kamaa (mukaan lukien Kalpeat kasvat, koko perkeleen Houkutusten kiihottava maku -ep ja niin poispäin. Ties vaikka menisi triplan puolelle. Mitään puoliksikaan järkevää ei jätetä pois). Tarkka formaatti ja mahdolliset erikoisjuhlasuperpainos-vedätykset ovat vielä epäselviä.²⁶

Samalla ilmoitettiin, että yhtye on käynyt studiossa miksaamassa kolme kappaletta rariteettikokoelmaa varten ja että kuun puolivälin jälkeen on tarkoitus vielä äänittää kahden kappaleen lauluosuudet. Kappaleiden nimiä ei tässä vaiheessa mainittu, sillä tuolloin ei vielä ollut päätetty, mitä kokoelma tulee lopulta sisältämään.²⁷ Tässä vaiheessa puhuttiin vain hitti- ja rariteettikokoelman julkaisemisesta, joka tuolloin kulki työnimellä ”Hittejä ja paskaa”.

Kokonaisesta tuoteperheestä uutisoitiin vihdoin heinäkuun puolivälissä. Tuolloin ilmoitettiin, että lokakuussa 2001 tullaan julkaisemaan kokoelmalevy, työnimellä ”Ultra Bra – Kaikki laulut” kulkeva nuottikirja, joka sisältää kaikki yhtyeen koskaan levyttämät kappaleet, myyntivideo sekä mahdollisesti myös DVD.²⁸ Kuukautta myöhemmin tuoteperhe alkoi olla viimeistelyvaiheessa. Kokoelman graafisesta suunnittelusta vastaava Joel Melasniemi työsti parhaillaan CD-kokoelman kansia, ja myös nuottikirja alkoi olla taittovalmiina. Tuolloin oli jo selvillä, että kirja tulee sisältämään yli 200 sivua ja että mukana on täysimittaiset partituurit lauluista *Minä suojelen sinua kaikelta* ja *Tyttöjen välisestä ystäväyydestä*. Julkaisupäivämääräksi ilmoitettiin alustavasti 5.10.2001, mikä sitten toteutuikin.²⁹ Viikon kuluttua CD-kokoelma oli masteroitu ja myös sen kannet olivat jo painovalmiina.³⁰

Syyskuun lopussa paljastettiin vihdoin, mitä julkaistava tuoteperhe sisältää. Samalla vahvistettiin julkaisupäiväksi 5.10.2001. Uutinen julkaistiin otsikolla ”Kokoelman salat julki!”. Itse uutinen kuului seuraavasti:

SINÄ PÄIVÄNÄ KUN SYNNYIN – Siinä siis Ultra Bran 5. lokakuuta ilmestyvän kokoelman nimi. Kahden cd:n Boksista löytyy Radio Mafian

²⁵ Tenhula 1996.

²⁶ Melasniemi 2002 [2001].

²⁷ Ultra Bra 2002d (06.06.2001).

²⁸ Ultra Bra 2002d (17.07.2001).

²⁹ Ultra Bra 2002d (24.08.2001).

³⁰ Ultra Bra 2002d (02.09.2001).

³¹ Ultra Bra 2002d
(27.09.2001).

³² Ultra Bra 2002b.
Huomionarvoista on, että
sana "tuoteperhe" sisältyy
sivun URL-osoitteeseen
(<http://www.musicfinland.com/ultrabra/TUOTEPERHE.html>).

A-listalla pyörivän Kalpeat kasvat -sinkun ja nimikappaleen lisäksi peräti viisi ennenjulkaisematonta biisiä ja liuta b-puolia sekä esim. koko Houkustusten kiihottava maku -ep. Eka cd on tietenkin omistettu ihan järjettömän tykille hittikavalkadille.

Kuin sattumalta samaan aikaan ilmestyy definiitiivinen nuottikirja KAIKKI LAULUT, joka sananmukaisesti kokoaa yksin kansiin koko UB:n levytetyn tuotannon. Sivuja on YLI KAKSISATAA, joten luulis niiden nuottikyselyjen loppuvan samantien!

Ja vielä oudompana yhteensattumana löytyy samana maagisena päivänä kaupan hyllystä VIDEOT 1996-2001 -kompilaatio vhs-formaatissa, johon kaikki maailman pystit voittaneiden UB-videoiden jatkoksi on laitettu Tamperetalolla viime syksynä nauhoitettu fänsi konserttitaltiointi.³¹

Uutisesta on linkki tuoteperhettä ja sen sisältöä yksityiskohtaisemmin esittelevällä sivulle.³² Itse tuoteperhe yhtenäisine visuaalisine ulkoasuineen kielii integroidun markkinointiviestinnän periaatteiden soveltamisesta tuoteperheen brändäyksessä ja paketoinnissa.

Ultra Bra –tuoteperhe.

Brändi luodaan arvoväittämien, visuaalisen yhtenäisyyden (kuvat, symbolit ja logot, väriskaala) ja tarinan avulla. Iskulauseita "järjettömän tykki hittikavalkadi", "definiitiivinen nuottikirja", "kaikki maailman pystit voittaneet UB-videot" ja "fänsi konserttitaltiointi" voi pitää tyypillisinä kohdeyleisölle suunnattuina arvoväittäminä.

Visuaalinen yhtenäisyys rakentuu kolmesta peruskomponentista: kuvamateriaali, fontti ja valkoinen tausta. Fontti on groteskityyppinen, ja siinä käytetään tehokeinona tietyt kirjainten osat toisistaan erottavaa sabloninomaista valkoista viivaa. Vastaavaa fonttia Ultra Bra käytti *Kroketti*- ja *Kalifornia*-albumiensa kansissa. Yhteisenä kuvamateriaalina käytetään kahta *Sinä lähdit pois* -musiikkivideosta peräisin olevaa kuvaa, joissa Ultra Bra pyöräilee Helsinki-Vantaan lentokentällä keltaisissa sadetakeissaan.

Tarinan kertoo Helsingin Sanomien rocktoimittaja Ilkka Mattila CD 1:n oheisvihkossa. Käytännössä tämä etabloitu rockjournalisti määrittelee oheistekstissään Ultra Bran aseman suomalaisen populaarimusiikin kaanonissa:

Ultra Bra jää suomalaisen popmusiikin historiaan vuosituhannen taitteen supertähtenä. Se ammensi aineksia suomalaisesta popperinteestä ennako-

luulottomasti, ja käsitteli materiaaliaan uuden sukupolven itsevarmuudella. Enemmän tai vähemmän kotikutoisiin rockyhtyeisiin verrattuna Ultra Bra edusti uutta aikaa myös ammattimaisella asenteellaan ja teknisellä valmiudellaan. Silti sen musiikki on teknisimmilläänkin ennen kaikkea poppia, helposti lähestyttävää kansan musiikkia. Sen laulujen tarinoissa ja sirpalemaisissa tuokiokuvissa heijastuu myös 90-luvun suomalaisten nuorten aikuisten elämä: moraaliset kysymykset, ihmissuhteiden myrskyt ja jatkuva taistelu oikean ja kaupallisen yksilöllisyyden välillä.³³

³³ Mattila 2001.

³⁴ Melasniemi 2001.

³⁵ Ultra Bra 2002d (03.05.2001).

³⁶ Melasniemi 2002 [2001].

CD 2:n oheisteksti, jonka on kirjoittanut Joel Melasniemi, kertoo rariteettikokoelman ja sille päätyneiden kappaleiden tarinan.³⁴ Tekstin otsikko "Päivänvalosta pimeään" herättää kysymyksiä – eikö pikemminkin ole kysymys siitä, että CD 2:lla julkaistut rariteetit on nostettu pimeästä päivänvaloon? Otsikon merkitys avautuu, kun ymmärtää, että se on peräisin *Sokeana hetkenä* -laulun (*Kalifornia*, CD 1) sanoituksesta, jossa se esiintyy seuraavassa asiayhteydessä: "Kun siirtyy äkkiä / päivänvalosta pimeään / kestää tottua näkemiseen / eihän voi tuntea ihmistä / joka ei kerro itsestään mitään". Metaforisesti otsikon voi tulkita siten, että siirtyminen CD 1:n "järjettömän tykistä hittikavalkadista" CD 2:n rariteetteihin voi vaatia totuttelua, ellei viimeksimainitun taustasta kerrota mitään.

CD 2:n oheistekstin kannen ja itse CD:n etiketin kuva ei palaudu *Sinä lähdit pois* -videon kuvausessioiden kuvastoon, kuten on laita CD 1:n kohdalla, vaan siinä Ultra Bra seisoo ylikukkineen pujoniityn takana siniharmaata poutapilvien laikuttamaa taivasta vasten. Ultra Bra käytti samaa kuvaa lopettamispäätöksen uutisoimisen yhteydessä, jolloin kuvateksti kuului seuraavasti: "UB keskittyy syksyn jälkeen kivikehien ja aurinkokuluttien tutkiskeluun".³⁵ Kuva toistui myös Joel Melasniemen tilityksessä, jossa pujoniityn päällä oli *Vesireittejä*-kappaleen alkusanat "Kaikki päättyy joskus" (kuva 2).³⁶

CD 2:n kannen ja levyetiketin kuva siinä muodossa kuin Joel Melasniemi käytti sitä Ultra Bran lopettamispäätöksen uutisoimisen yhteydessä.

Videokokoelma on tupla-CD:stä poiketen nimetty tylsän informatiivisesti *Videot 1996-2001 + konserttitaltiointi Tampere-talon konsertista 27.11.2000*. Sinänsä musiikkivideo-osio edustaa Ultra Bra -tuotepereheessä mediateknologian näkökulmasta uudehkoa kerrostumaa. Teknologian nopeasta kehityksestä kertoo kuitenkin se, että ilmestyesään lokakuussa 2001 Ultra Bran videokokoelma edusti jo auttamatta vanhentumassa olevaa VHS-formaattia. Nuottikokoelman nimi *Kaikki laulut* puolestaan assosioituu taidemusiikin kokonaisjulkaisuihin. Jo nimensäkin avulla – arvoväittäjä sekin – nuottikokoelman voi katsoa pyrkivän paitsi vakiinnuttamaan Ultra Bran asemaa suomalaisen populaarimusiikin kaanonissa myös hakemaan populaarimusiikille

³⁷ Radiomafia 2006 [2001]. Äänestykseen, joka järjestettiin välittömästi Ultra Bra -tuotteen julkaisemisen jälkeen, osallistui 2592 hyväksyttyä äänestäjää.

³⁸ Melasniemi 2001.

³⁹ Knutas 2005, 328. Knutasin mukaan EP:n hinta saattoi tuolloin parhaimmillaan nousta jopa sataan euroon, mutta tasaantui pian *Sinä päivänä kun synnyin* -kokoelman julkaisemisen jälkeen.

taidemusiikin kaltaista legitimizeettiä. Kovat kannet ja korkea hinta vain vahvistavat mielikuvaa.

CD-kokoelma *Sinä päivänä kun synnyin*

Kaikki CD 1:n kappaleet on julkaistu aiemmin yhtyeen studioalbumeilla. CD 2:n harvinaisuudet puolestaan ovat harvinaisuuksia juuri siksi, että niitä ei muutamaa erikseen mainittua ja perusteltua poikkeusta lukuun ottamatta ole julkaistu studioalbumeilla.

Enin osa (17/21) CD 1:n kappaleista on julkaistu singleinä (nimi- tai lisäraitoina), radiosoittoon tarkoitettuina promosingleinä tai musiikkivideoina. "Puhtaita" albumiraitoja on vain neljä: *Suosi ulkomaista*, *Savanni nukahtaa*, *Hauki* ja *Pärnu* (kaikki *Kroketti*-albumilta). Siitä, että CD 1 todella sisältää suurimman osan Ultra Bran suosituimmista lauluista, on helppo vakuuttua vertaamalla CD 1:n sisältöä Radiomafian lokakuussa 2001 järjestämään yleisöäänestykseen, jossa äänestettiin Ultra Bran parhaasta ja huonoimmasta kappaleesta.³⁷ Kaikkiaan kuusitoista CD 1:n kahdestakymmenestä yhdestä laulusta sijoittui myös Radiomafian äänestyksessä 21 suosituimman joukkoon. Äänestyksessä TOP 21:een sijoittuneet mutta CD 1:ltä puuttuvat laulut olivat *Älä soita tänne enää koskaan*, *Villioini*, *Ilmiötä*, *Rubikin kuutio* sekä *Pinnan alla*. *Villioini*, jota ei koskaan julkaistu millään studioalbumilla, sisältyy CD 2:n rariteetteihin. *Ilmiötä* ja *Rubikin kuutio* julkaistiin aikanaan CD-singlen A-puolina, *Pinnan alla* promosinglenä, kun taas *Älä soita tänne enää koskaan* tuli sadoille tuhansille suomalaisille tutuksi TV-sarjan *Isänmaan toivot* tunnusmelodiana. Tässä mielessä CD 1 ei siis kuitenkaan ole täysin kattava hittikokoelma.

CD 2 nostaa esiin studioalbumien muodostaman kaanonin ulkopuolelle jääneitä kappaleita. Osa rariteetteina julkaistuista kappaleista on alun perin jäänyt albumien ulkopuolelle esteettisistä, osa käytännöllisistä syistä. Esteettinen ei tässä tarkoita, että kappale olisi välttämättä ollut huono, vaan pikemminkin sitä, että se ei sopinut työn alla olevan albumin kokonaisuuteen (albumiestetiikka kummitelee siis tässäkin taustalla).³⁸ Edellinen pätee lauluihin *Kalpeat kasvot*, *Villioini*, *Lapsuus loppui*, *Siirrän sokeriastiaa* ja *Eniten*, jotka kaikki julkaistiin singleinä (*Kalpeat kasvot* tosin vain radiosoittoon tarkoitettuna promosinglenä) ja jotka kuuluivat myös yhtyeen kiertueohjelmistoon syksyn 2000 ja kevään 2001 aikana.

CD 2:n todellisia rariteetteja ovat ennen julkaisemattomat kappaleet. Osa näistä oli vielä enemmän tai vähemmän viimeistelemättömiä, kun *Sinä päivänä kun synnyin* -kokoelmaa ryhdyttiin työstämään. Niitä ei kuitenkaan julkaistu viimeistelemättöminä, vaan Ultra Bra kokoontui vielä kesällä 2001 studioon tekemään viimeisiä dubbauksia. Näillä kappaleilla on siis dokumenttiarvoa myös Ultra Bran viimeisinä studioäänityksinä. Todellisiin rariteetteihin kuuluu myös *Houkutusten kiihottava maku* -EP, josta oli vuosituhannen vaihteeseen mennessä ehtinyt jo tulla varteenotettava keräilylevy.³⁹

Kokoelman kahdessa oheisvihkossa harjoitetaan kaanoninmuodostusta myös enemmän tai vähemmän hienovaraisin typografisin keinoin. CD 1:n kappalekohtaisissa tiedoissa mainitaan albumi, jolla

lauku on julkaistu. Laulujen sanoja ei ole painettu oheisvihkoon; ilmeisenä syynä tähän on, että ne löytyvät alkuperäisten albumien oheisvihkoista. CD 2: kappaleluettelossa kerrotaan CD 1:n tapaan laulukohtaiset tiedot (nimi ja kesto) ja tekijätiedot (säveltäjä, sanoittaja, sovittaja). Tämän lisäksi oheisvihkoon on painettu niiden laulujen sanat, joita ei ole julkaistu millään studioalbumilla. *Nainen, joka elää vapaaherran elämää* -laulun heavy metal mixin kohdalla mainitaan single, jolla laulu on aiemmin julkaistu (*Kahdeksanvuotiaana-remix*, 1997). *Laulu asioista* -kappaleen kohdalla mainitaan albumi, jolla se on julkaistu (*Vapaaherran elämää*).

Houkutusten kiihottava maku -EP on erotettu typografisesti muista CD 2:n kappaleista sekä koko CD-kokoelman takakannen että CD 2:n oheisvihkon takakannen kappaleluettelossa. Edelleen se on oheisvihkon kappaletietojen yhteydessä erotettu edeltävistä kappaleista alaotsikolla, jonka alla luetellaan EP:llä mukana ollut kokoonpano.⁴⁰ EP:n yksittäisten laulujen kohdalla noudatetaan samaa käytäntöä kuin muidenkin CD 2:n laulujen kohdalla: nimi, kesto, tekijätiedot sekä niiden laulujen sanat, joita ei ole julkaistu studioalbumeilla.

CD 1:n tavoin myös CD 2:n kappalevalikoima herättää yhtyeen kaanonin koskevia kysymyksiä. Levyltä puuttuu kolme *Kahdeksanvuotiaana*-singlellä julkaistua versiota: *Kahdeksanvuotiaana-remix (sydänmix – edit)*, *Tel Aviv*, *Tel Aviv (club mix)* sekä *Kahdeksanvuotiaana-remix (sydänmix – full length)*. Edelleen rareiteettikokoelmalta puuttuvat ainakin *Minä suojelen sinua kaikelta* -promosingle (edit), *Tyttöjen välisestä ystäväyydestä* -singlellä julkaistu *Sokeana hetkenä II* sekä Radiomafian *Hyvää ja kaunista – Radiomafia Live Vol. 1* -kokoelmalla julkaistu *Kirjoituksia-live*. Kokoelmalta puuttuu myös *Ampukaa komissaarit, nuo hullut koirat* -kappaleen alkuperäisversio eli se versio, jolla yhtye osallistui SDNL:n poliittisten laulujen kilpailuun vuonna 1995 – se versio, josta kaikki alkoi.⁴¹

Kaiken kaikkiaan koko kahden CD:n kokoelma hämärtää albumiraitojen, hittien ja rareiteettien eroa ja koettelee siten Ultra Bran kaanonin rajoja: CD 1:n albumiraidoista tulee hittikavalkadin osia, CD 2 antaa aikanaan studioalbumien ulkopuolelle jääneille kappaleille legitimoidun aseman Ultra Bran kaanonissa ja *Houkutusten kiihottava maku* -EP saa lähes albumeihin verrattavan, ainakin puoli-itsenäisen teoksen statuksen. Lopulta itse kahden CD:n kokoelmasta tulee viides osa Ultra Bran albumien muodostamaa virallista kaanonin.

Videot 1996-2001 ja konserttitalenne

Videokokoelma sisältää kaikki Ultra Bran musiikkivideot sekä konserttitaltioinnin Tampere-talon konsertista 27.11.2000. Videot seuraavat toisiaan kronologisessa järjestyksessä; konserttitaltiointi on julkaistu siinä muodossa kuin YLE TV2 lähetti sen 2.12.2000. Ultra Bra kuuluu niihin suomalaisiin rock-yhtyeisiin, jotka ottivat musiikkivideon omakseen alusta lähtien ja kehittivät oman omintakeisen videoprofiilinsa.⁴² Ultra Bran seitsemän videota ovat

⁴⁰ Tämä kokoonpano poikkeaa myöhemmästä, jossa mukana ovat laulajista Terhi Kokkonen, Arto Talme ja Olli Virtaperko sekä muusikoista Kerko Koskinen (piano) ja Joel Melasniemi (kitara).

⁴¹ Kilpailunauhalla laulavat Anna Tulusto, Arto Talme, Kerko Koskinen, Olli Virtaperko, Maija Viikkumaa ja Isa Lehto. (Ultra Bra 2002a.)

⁴² Alanen 2005, 80.

⁴³ Katso Ultra Bra 2002b (27.11.2000).

⁴⁴ Alanen 2005, 80.

- *Nainen, joka elää vapaaherran elämää* (1996, ohj. Aku Louhimies)
- *Sinä lähdit pois* (1997, ohj. Aleksis Bardy)
- *Tyttöjen välisestä ystävyyydestä* (1998, ohj. Pasi Pauni)
- *Kirjoituksia* (1999, ohj. Jappe Päivinen)
- *Villioviini* (2000, ohj. Tommi Pietiläinen)
- *Kaunis ja ylpee* (2000, ohj. Tommi Pietiläinen)
- *Vesireittejä* (2001, ohj. Tommi Pietiläinen)

Ultra Bran videot menestyivät erittäin hyvin Ääni- ja kuvatalenne- tuottajien (ÄKT) vuotuisessa Muuvi-palkintogaalassa. *Sinä lähdit pois* ja *Kirjoituksia* palkittiin kultaisella Muuvilla, *Tyttöjen välisestä ystävyyydestä* sekä *Kaunis ja ylpee* pronssisella Muuvilla. Lisäksi *Sinä lähdit pois* voitti erikoismaininnan Oulun Musiikkivideofestivaaleilla, ja *Villioviini*-video palkittiin vuoden parhaana popvideona Jyrki Video Awards -gaalassa 2001. Melasniemen arvoväittämälle ”kaikki maailman pystit voittaneet UB-videot” löytyy siis katetta. Yhteensattumana mainittakoon, että Ultra Bran aktiiviura (1995-2001) kattaa täsmälleen samat vuodet kuin videoita runsaasti hyödyntäneen *Jyrki*-ohjelman esittäminen MTV3:n kanavalla.

Videokokoelmalla julkaistu konserttitaltiointi on Yle TV2:n nauhoittama ja editoima taltiointi Ultra Bran konsertista Tampere-talolla 27.11.2000. Taltiointi ei sisällä kaikkia konsertissa esitettyjä kappaleita, ja sen rakenne poikkeaa muutenkin itse konsertin rakenteesta (ks. kaavio).

Konserttitaltiointi on konkreettinen esimerkki siitä, kuinka kano- nisointi toimii käytännössä. Tässä tapauksessa voidaan erottaa kolme vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa Ultra Bra valitsee konsertissa soi- tettavat laulut ”perusportfoliostaan”.⁴³ Toisessa vaiheessa nauhoitettu konsertti leikataan ja editoidaan TV:ssä esitettävään muotoon, jolloin alkuperäisestä ohjelmasta jää 10 kappaletta pois. Kolmannessa vai- heessa tämä (leikattu ja editoitu) konserttitaltiointi sisällytetään video- kokoelmalle (”näyteportfolioon”) edustamaan ainoana dokumenttina Ultra Brata livebändinä.

Konserttitaltenteen kappalevalikoima muodostaa kiinnostavan vertailukohdan CD 1:n hittikavalkadille. Sekä konserttitalenne että CD 1 sisältävät 21 kappaletta, ja molemmissa tapauksissa mukana on vain studioalbumeilla julkaistuja lauluja. Konserttitalenne sisältää seuraavat CD 1:ltä puuttuvat laulut: *Rubikin kuutio*, *Ilmiöitä*, *He kään- tävät tyynynsä*, *Pinnan alla*, *Älä soita tänne enää koskaan*, *Heppa*, *Moskova ja Lähetystyo*. Mukana ovat kaikki ne Radiomafian äänestyksessä TOP 21:een sijoittuneet kappaleet, jotka puuttuvat CD 1:ltä. CD 1 sisältää puolestaan seuraavat konserttitaltioinnista puuttuvat kappaleet: *Poika vuoden takaa*, *Sokeana hetkenä*, *Hei kuule Suomi*, *Haikara*, *Suosi ulkomaista*, *Savanni nukahtaa*, *Ken Saro-Wiwa on kuollut sekä Nainen, joka elää vapaaherran elämää*. Näistä *Poika vuoden takaa*, *Hei kuule Suomi*, *Haikara* ja *Ken Saro-Wiwa on kuollut* kuuluivat Tampere-talon konsertin ohjelmaan, mutta ne on leikattu pois konserttitaltioinnista.

Kaiken kaikkiaan videokokoelma täydentää CD-boksin antia usealla tavalla. Videoilla Ultra Bran laulut kääntyvät musiikillis-visuaaliseksi minidraamoiksi.⁴⁴ Konserttitaltiointi puolestaan antaa käsityksen Ultra Brasta live-yhtyeenä ja tarjoaa lisäksi CD 1:lle osin vaihtoehtoisen

Tampere-talon konsertti**Konserttitaltiointi (Yle TV2)****I setti**

1 Helsinki-Vantaa	1 Itket ja kuuntelet ←
2 Heikko valo	2 Heikko valo
3 Rubikin kuutio	3 Rubikin kuutio
4 Villiviini	-
5 Kuiskaus	4 Kuiskaus
6 Jäätelöauto	5 Jäätelöauto
7 Ilmiöitä	6 Ilmiöitä
8 Vesireittejä	7 Vesireittejä
9 Haikara	-
10 Poika vuoden takaa	-
11 Siili	-
12 Hei kuule Suomi	-
13 Kaunis ja ylpee	8 Kaunis ja ylpee
14 Kirjoituksia	9 Kirjoituksia
15 He kääntävät tyynynsä	10 He kääntävät tyynynsä

II setti

1 Itket ja kuuntelet	
2 Tyttöjen välisestä ystävyyydestä	11 Tyttöjen välisestä ystävyyydestä
3 Pinnan alla	12 Pinnan alla
4 Tänään	-
5 Tule pelaamaan meidän kanssa krokettia	-
6 Pärnu	13 Pärnu
7 Musta, niljaisten lehtien kaupunki	
8 Ken Saro-Wiwa on kuollut	-
9 Minä suojelen sinua kaikelta	14 Minä suojelen sinua kaikelta
10 Älä soita tänne enää koskaan	15 Älä soita tänne enää koskaan
11 Heppa	16 Heppa
12 Kahdeksanvuotiaana	17 Kahdeksanvuotiaana
<hr/>	
E1 Moskova	18 Moskova
E2 Hauki	19 Hauki
E3 Lähetystyö	20 Lähetystyö
<hr/>	
E4 Sinä lähdit pois	21 Sinä lähdit pois

Kaavio. Tampere-talon konsertin alkuperäinen ohjelma ja konserttitaltiointiin biisilista. Konsertin kohdalla symbolit E1-E4 viittaavat encoreihin eli ylimääräisiin kappaleisiin.

⁴⁵ Ultra Bra 2001c.

⁴⁶ Vrt. Mäkelä 2003 ja Hammar 1978. Todettakoon tässä yhteydessä, että nuottikirja esittää kaikki laulut pääsääntöisesti samassa sävellajissa kuin ne on julkaistu levyllä. Poikkeukset, joita on kaikkiaan seitsemän, mainitaan erikseen. Kaikissa tapauksissa kysymyksessä on "hankalan" b-merkkisen sävellajin transponoiminen puoliaskelta ylempään tai alempaan "helppoon" sävellajiin.

⁴⁷ Vrt. Hammar 1978.

⁴⁸ Populaarimusiikin tavallisimpien nuottiformaattien osalta katso Koskimäki 1999.

hittikavalkadin. Samalla videokokoelma kuitenkin nostaa yhden (editoidun) konserttitallenteen kanoniseen asemaan Ultra Bran live-esiintymisten joukossa. Yhdessä CD 1 ja video joka tapauksessa sisältävät Ultra Bran keskeisen hittimateriaalin.

Nuottikirja *Kaikki laulut*

Nuottikirja on nimensä mukaisesti Ultra Bran laulujen kokonaisjulkaisu, jonka on kustantanut Love Kustannus Oy ja toimittanut Antero Helander. Nuotinnoksesta (transkriptio) ja puhtaaksikirjoituksesta on vastannut Ari Leskelä, kansi ja taitto ovat Joel Melasniemen käsialaa. Lyhyessä esipuheessa tekijät kuvaavat kirjan sisältöä seuraavasti:

Tähän nuottikirjaan on koottu Ultra Bran koko levytetty tuotanto: Houkutusten kiihottava maku -ep (1995), Vapaaherran elämää (1996), Kroketti (1997), Kalifornia (1999), Vesireittejä (2000) sekä *Sinä päivänä kun synnyin* -kokoelman (2001) harvinaisuudet ja ennenjulkaisemattomat kappaleet. Melodian, sointumerkkien ja laulustemmojen lisäksi nuotteihin on merkitty pianosovituksia ja jos mahdollista, myös puhallinarrreja. Lisäksi kirjan loppuun on lisätty bonuksena täydelliset partituurit kappaleista *Minä suojele sinua* ja *Tyttöjen välisestä ystävyyydestä*.⁴⁵

Teksti vahvistaa sen, mikä on jo edellä CD-kokoelman yhteydessä käynyt ilmi: Ultra Bran kaanon ("pyhät kirjoitukset") voidaan määrittellä "definiitivisesti" käsittämään yhtyeen neljällä studioalbumilla ja *Sinä päivänä kun synnyin* -kokoelman rareiteetilevyllä (CD 2) julkaistut kappaleet.

Vaikka kirja onkin kattava kokonaisjulkaisu, se ei ole kriittistieteellinen *Gesamtausgabe*, sillä siitä puuttuu julkaistun nuottitekstin ja alkutekstin (tässä tapauksessa äänitteet) suhteen kriittinen filologinen ja esityskäytäntöä koskeva tarkastelu.⁴⁶ Tästä huolimatta sillä on alkutekstin lähdearvo sikäli, että se on sellainen tekijöidensä elinaikana painettu laitos, joka perustuu heidän käytettäväksi antamaansa tekstiin ja on myös heidän tarkistamansa.⁴⁷

Valtaosa kirjan transkriptioista (54/67) edustaa laulu- ja instrumenttistemmojen täydennettyä *lead sheet* -formaattia.⁴⁸ Kirjan *lead sheet* -transkriptiot sisältävät pelkän yksiaänisen melodian lisäksi stemmalauluosuudet sekä soveltuvien osien introjen, välisoittojen, fillien ja coda-osuuksien keskeiset instrumenttiäänät (puhallimet, piano, kitara, jouset). Pianosovituksia on 13, ja ne on kirjoitettu kolmelle viivastolle siten, että ylin viivasto on varattu laulu-, puhallin- ja jousistemmoille ja kaksi alinta pianolle (vasen ja oikea käsi). Käytännössä pianon osuus on jonkinasteinen yhdistelmä äänitteen piano-, basso- ja kitarastemmoista. Täydelliset partituurit sisältävät nimensä mukaisesti kaikki äänitteellä mukana olevat laulu- ja instrumenttistemmat; molemmista kappaleista on kirjassa myös pianopartituuri.

Pääsääntöisesti kappaleet esitetään studioalbumittain albumien julkaisujärjestyksessä, ja rareiteetit sijoitetaan albumikappaleiden yhteyteen (ennen tai jälkeen) karkeasti äänitys- tai julkaisuajankohdan mukaan. Täydelliset partituurit löytyvät kirjan lopusta. Eri äänitekate-

gorioiden välisestä hierarkiasta kertoo myös se, kuinka kukin kappale kytketään nuotin yhteydessä tiettyyn äänitteeseen. Moni kappaleista on julkaistu useammalla levyllä (albumi, single, EP), mutta nuottikirja mainitsee vain yhden ensisijaisena pidetyn levyn. Preferointi noudattaa johdonmukaisesti seuraavaa käytäntöä: (1) jos levy on julkaistu albumilla, mainitaan vain albumi, (2) jos levy on julkaistu ennen *Sinä päivänä kun synnyin* -kokoelman julkaisemista vain singlenä tai EP:llä, mainitaan tämä, (3) muiden kohdalla on maininta ”Tupla CD:ltä Sinä päivänä kun synnyin” (nimikkappaleen kohdalla ”Samannimiseltä tupla CD:ltä”).

Ne laulut, joista on pianosovitus ja/tai täydellinen partituuri, esiintyvät näkyvästi myös CD- ja videokokoelmalla. CD 1:n neljästä ensimmäisestä laulusta on pianosovitus, kahdesta ensimmäisestä tämän lisäksi täydellinen partituuri. Neljä niistä lauluista, joista on pianosovitus, on mukana sekä CD 1:llä että konserttitaltioinnilla (*Kahdeksanvuotiaana, Sinä lähdit pois, Minä suojelen sinua kaikelta, Jäätelöauto*), kolme CD 1:llä mutta ei konserttitaltioinnilla (*Haikara, Savanni nukah-taa, Tyttöjen välisestä ystäväyydestä*), kaksi konserttitaltioinnilla mutta ei CD 1:llä (*Moskova, He kääntävät tyynynsä*), kolme CD 2:lla mutta ei konserttitaltioinnilla (*Laulu asioista, Ero, Ampukaa komissaarit, nuo hullut koirat*). Vain yksi sellainen laulu, josta on nuottikirjassa pianosovitus (*Yöllä*), ei sisälly CD- ja/tai videokokoelmalle.

Nuottikirjassa käytettyihin transkriptioformaatteihin sisältyy erilaisia esioletuksia nuottien käyttötavoista, mukaan lukien esityspaikka ja -tilanne. Esimerkiksi pianosovitusten voi olettaa rohkaisevan *Suuri Toivelaulukirja* -tyyppiseen koti- ja yhteisömusisointiin: nuoteista soittamaan tottunut pianisti tarttuneen helpommin auki kirjoitettuun pianosovitukseen kuin improvisoi säestyksen sointumerkkien pohjalta. Täydellisten partituurien ydinhyöty lienee puolestaan lähinnä tavoitteellisessa bänditoiminnassa sekä ammattikäytössä käytännön musisoinnista koulutukseen ja tutkimukseen. *Lead sheet* -transkriptiot ovat kaikkein väljimminkin sovellettavissa erilaisiin tilanteisiin. Stemmalauluosojuksien ja keskeisten instrumentaalistemmojen lisääminen laajentaa kuitenkin niiden käyttöaluetta huomattavasti yli tavallisen nuotiokitaristin tarpeiden.

Ultra Bran ”pyhät tekstit” ja suomalaisen populaarimusiikin kaanon

Ultra Bran tuoteperheen (CD, video, nuottikirja) voi katsoa kokoavan yhteen tekijöidensä legitimoiman käsityksen siitä, mitkä ovat heidän ”pyhät tekstinsä” ja millainen on niiden keskinäinen arvohierarkia. ”Tekijät” eli ”yhtye itse” viittaa tässä Ultra Bran kokoonpanoon sellaisena kuin se oli lopettamispäätöstä ja sittemmin tuoteperhettä tehtäessä.⁴⁹

On kuitenkin huomattava, että tietyillä yhtyeen jäsenillä oli muita keskeisempi rooli Ultra Bran tuotantoa ja sen markkinointia koskevissa kysymyksissä. Tuotantopuolella keskeinen hahmo oli yhtyeen *auteur*, säveltäjä-kapellimestari Kerkko Koskinen, joka tuotti yhdessä Pekka Aarnion kanssa Ultra Bran kaikki studioalbumit. Albumien ulkoasusta (graafisesta suunnittelusta) vastasivat debyyttialbumista

⁴⁹ Lopettaessaan Ultra Bra käsitti neljä laulajaa (Vuokko Hovatta, Terhi Kokkonen, Arto Talme, Olli Virtaperko), komppiryhmän, rumpali Antti Lehtinen, kitaristi Joel Melasniemi, perkussionisti Jan Pethman, basisti Tommi Saarikivi) sekä kolme puhaltajaa (trumpetisti Kari Peltari, pasunisti Ilmari Pohjola, saksofonisti Marko Portin).

⁵⁰ Nyman 2005, 374–375.

⁵¹ Keightley 2003, 612–613.

⁵² Vrt. Dahlhaus 1980, 93–98. Dahlhausin pohdiskelun lähtökohtana on Philip Spittan vuonna 1893 esittämä jyrkkä rajanveto esteettisen kontemplaation ja historiallisen tietoisuuden välillä. Taideteosten käsittäminen historiallisiksi dokumenteiksi tarkoittaa Spittan mukaan sitä, että niitä pyritään "lukemaan ja tulkitsemaan [...] esteettisestä nautinnosta piittaamatta" (siteerannut Dahlhaus 1980, 93).

⁵³ Berger & Luckmann 1994, 108.

⁵⁴ Dahlhaus 1980, 21–22.

lähtien Joel Melasniemi ja Kerkko Koskinen. Melasniemi toimi myös yhtyeen Internet-sivujen ylläpitäjänä sekä näillä sivuilla julkaistujen uutisten ja kiertuepäiväkirjojen kirjoittajana. Levy-yhtiöltään (Johanna Kustannus Oy:n Pyramid-levymerkki) Ultra Bra sai jokseenkin vapaat kädet niin julkaistavan materiaalin kuin albumien ulkoasunkin suhteen. Agit Prop -yhtyeessä 1970-luvulla laulanut Pekka Aarnio, joka siis tuotti kaikki yhtyeen studioalbumit yhdessä Kerkko Koskisen kanssa, on kertonut edustavansa "sitä tuottajakoulukuntaa, joka ei lähde hakemaan bändistä muuta kuin mitä se on itse tarjoamassa".⁵⁰ *Sinä päivänä kun synnyin* -albumin graafisesta suunnittelusta vastasi Joel Melasniemi yksin, tuottajaa ei levyn kansiteksteissä mainita lainkaan. Tuottajan nimen puuttuminen näyttäisi implikoivan sitä, että kyse on pitkälti koko yhtyeen osallistumisesta tuotantoprosessiin. Tässä mielessä "yhtye itse" siis todella tarkoittaa kaikkien Ultra Bran jäsenien yhdessä muodostamaa kokonaisuutta.

Ultra Bran "pyhien tekstien" sisäisen arvohierarkian erittelyssä voidaan käyttää edellä esitettyä portfoliometafora. Tällöin "perusportfolio" rakentuu *Kaikki laulut* -nuottikirjassa julkaistuista lauluista ja niiden erilaisista dokumentoiduista versioista. Tämän "perusportfolion" yksikkönä on pikemminkin *laulu* kuin sen mikään yksittäinen toteutus (versio) tai kokoelma. Esimerkiksi *Tyttöjen välisestä ystävydestä* -laulusta tuotepiheessä on kaikkiaan viisi erilaista versiota: äänite (CD 1), kaksi audiovisuaalista versiota (video, konserttitaltiointi) ja kaksi eri nuotinnosta (pianosovitus ja täydellinen partituuri). Näin tuotepihe koostuukin useista eri tuotteista, joissa kaikissa on periaatteessa sama ydintuote – *laulu* – eri tavoin paketoituna.

"Perusportfolion" *alkutekstit* puolestaan käsittävät yhtyeen koko levytetyn tuotannon (*back catalogue*), joka voidaan jakaa studioalbumeihin ja rareiteetteihin (studioalbumeilla julkaisemattomat singleraidat, *Houkutusten kiihottava maku* -EP, kokonaan ennen julkaisemattomat kappaleet). Tällä jaolla on omat ideologiset lähtökohtansa. Albumiesiteiikka perustuu ajatukseen, jonka mukaan albumi – toisin kuin single – on itsenäinen musiikkiteos, jolla on "oma teemaan, tunnelmaan, soundiin tai narratiiviin perustuva jatkuvuutensa ja koherenssinsa".⁵¹ Rareiteetikokoelman taustaideologiana on puolestaan eräänlainen yhdistelmä autenttisuusestetiikkaa ja viehtymystä kuriositeetteihin. Kysymyksessä on tietyn kappaleen historiallisen dokumenttiarvon erottaminen sen esteettisestä arvosta.⁵²

CD- ja videokokoelma yhdessä nuottikirjan kanssa muodostaa lopulta "näyteportfolion", jonka tarkoituksena on olla edustava valikoima yhtyeen koko tuotannosta ("perusportfoliosta"). Tuotepiheen tehtävänä on siten legitimoida yhtye ja sen tuotanto eli liittää nämä – Bergerin ja Luckmannin⁵³ tarkoittamassa mielessä – *objektiivisesti perustelluiksi* ja *subjektiivisesti mielekkäiksi* osiksi suomalaisen populaarimusiikin kaanonin.

Tuotepihearjattelu haastaa myös vallitsevia käsityksiä musiikin ontologiasta. Taidemusiikin tutkimuksessa musiikilla on katsottu olevan lähinnä kolme olomuotoa: soiva musiikki, nuotinnos (alkuteksti) sekä musiikki sävelsuhteiden ja -funktioiden muodostamana kokonaisuutena.⁵⁴ Musiikkianalyttisesti orientoitunut populaarimusiikin tutkimus on omaksunut tämän käsityksen sillä erotuksella, että alkutekstinä

toimii nuotin sijasta äänite.

Tuoteperheajattelu perustuu sen varaan, että musiikki on multimodaalista ja että sillä on tähän multimodaalisuuteen perustuen toisistaan käsitteellisesti erotettavissa olevia mutta samalla toisiaan leikkaavia olomuotoja. Populaarimusiikkibisneksessä tuoteperhe koostuu useista konkreettisista tuotteista (äänitteistä, videoista, konserteista, nuoteista), joissa kaikissa on periaatteessa sama ydintuote – laulu – eri tavoin paketoituna. Tuoteperhestrategian lähtökohta on pragmaattinen: se tarjoaa jokaiselle jotakin kysynnän mukaan ja jättää ontologiset kysymykset kuluttajan ratkaistavaksi.

Aineistolähteet

Kirjallisuus

Knutas, Jasper (2005), Levyjen keräily. Teoksessa Jake Nyman, Jukka Lindfors ja Pekka Gronow (toim.): *Suomi soi 3: Äänialloilta parrasvaloihin*. Helsinki: Tammi, 320-328.

Luoto, Santtu (2001), Virallinen viesti. Esipuhe teoksessa Santtu Luoto (toim.): *Neljä Ruusua: Soite-tuimmat 20 laulua – nuotit ja tarinat*. Helsinki: Like, 5.

Nyman, Jake (2005), Pekka Aarmio – Kultakurkusta kultakorvaksi. Teoksessa Jake Nyman, Jukka Lindfors ja Pekka Gronow (toim.): *Suomi soi 3: Äänialloilta parrasvaloihin*. Helsinki: Tammi, 373-375.

Röyhkä, Kauko (2004), Esipuhe. Teoksessa Kauko Röyhkä ja Timo Vikkula (toim.): *Kauko Röyhkä: Nuottikirja*. Helsinki: Like, 7.

CD-levyjen oheistekstit

Mattila, Ilkka (2001), Ultra Bra 1995-2001. Teoksessa Ultra Bra: *Sinä päivänä kun synnyin* CD 1 (oheisvihko). Helsinki: Johanna Kustannus (Pyramid CD 1000 231212).

Melasniemi, Joel (2001), Päivänvalosta pimeään. Teoksessa Ultra Bra: *Sinä päivänä kun synnyin* CD 2 (oheisvihko). Helsinki: Johanna Kustannus (Pyramid CD 1000 231212).

Internet-sivut

Knuuti, Samuli (2002 [1997]), Parisuhteen polttrikit. Rumba 19/1997. <http://www.rumba.fi/jutut/ultrabra.html>. Linkki tarkistettu 25.6.2002.

Lantto, Juha-Matti (2002), Ensi vuosi tuntuu viimeiseltä. Ultra Bra – Lyriikoita, artikkeleja ja kuvia. <http://members.surfeu.fi/jlantto/artikkeli7.htm>. Linkki tarkistettu 25.6.2002.

Melasniemi, Joel (2002 [2001]), Kaikki päättyi joskus. Ultra Bran viralliset kotisivut. Viimeinen päivitys 18.3.2002.

<http://www.musicfinland.com/ultrabra/TILITYS.html>. Linkki tarkistettu 25.6.2002.

Radiomafia (2006 [2001]), Ultra Bran paras ja huonoin kappale. *Radiomafia*. <http://www.yle.fi/radiomafia/sailio/sivu.54.shtml>. Linkki tarkistettu 21.4.2006.

Salomaa, Janne & Anttila, Noora (2006 [2000]), Ultra Bra lupaa: MELAA MEKKOON – Uutta albumia vanhalla työnimellä. YLE: Free Your Mind. <http://www.freeyourmind.fi/soundit/bandit/2003/ultrabra271200.php>. Linkki tarkistettu 21.4.2006.

Ultra Bra (2002b), Kiertuepäiväkirja 2000. Ultra Bran viralliset kotisivut. Viimeinen päivitys 18.3.2002. <http://www.musicfinland.com/ultrabra/uutiset.html>. Linkki tarkistettu 26.6.2002.

Ultra Bra (2002b), Tuoteperhe. Ultra Bran viralliset kotisivut. Viimeinen päivitys 18.3.2002. <http://www.musicfinland.com/ultrabra/TUOTEPERHE.html>. Linkki tarkistettu 25.6.2002.

Ultra Bra (2002c), Historia. Ultra Bran viralliset kotisivut. Viimeinen päivitys 18.3.2002. <http://www.musicfinland.com/ultrabra/histo.html>. Linkki tarkistettu 25.6.2002.

Ultra Bra (2002d), Uutiset. Ultra Bran viralliset kotisivut. Viimeinen päivitys 18.3.2002. <http://www.musicfinland.com/ultrabra/uutiset.html>. Linkki tarkistettu 25.6.2002.

Äänitteet

Ultra Bra (2001a), *Sinä päivänä kun synnyin*. Pyramid CD 1000 231212. Helsinki: Johanna Kustannus Oy.

Ultra Bra (2000), *Vesireittejä*. Pyramid CD 1000 231162. Helsinki: Johanna Kustannus.

Ultra Bra (1999), *Kalifornia*. Pyramid CD 1000 231002. Helsinki: Johanna Kustannus.

Ultra Bra (1997), *Kroketti*. Pyramid CD 1000 230842. Helsinki: Johanna Kustannus.

Ultra Bra (1996), *Vapaaherran elämää*. Pyramid CD 1000 230782. Helsinki: Johanna Kustannus.

Videot

Ultra Bra (2001b), *Videot 1996-2001 + Konserttitaltiointi Tampere-talon konsertista 27.11.2000*. Pyramid video 1000 200023. Helsinki: Johanna Kustannus.

Nuotit

Ultra Bra (2001c), *Kaikki laulut*. Helsinki: Love Kustannus.

Tutkimuskirjallisuus

Adorno, Theodor W. (1990), On Popular Music. Teoksessa Simon Frith & Andrew Goodwin (toim.): *On Record. Rock, Pop, and the Written Word*. London: Routledge, 301-314.

Alanen, Antti (2005), Suomalainen musiikkivideo. Teoksessa Jake Nyman, Jukka Lindfors ja Pekka Gronow (toim.): *Suomi soi 3: Ääniaalloilta parrasvaloihin*. Helsinki: Tammi, 78-86.

Bagh, Peter von & Hakasalo, Ilpo (1986), *Iskelmän kultainen kirja*. Helsinki: Otava.

Berger, Peter L. ja Luckmann, Thomas (1994), *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma*. Englanninkielisestä alkuteoksesta *The Social Construction of Reality* (1966) suomentanut ja toimittanut Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.

Bohman, Philip V. (1988), *The Study of Folk Music in the Modern World*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.

Bruun, Seppo, Lindfors, Jukka, Luoto, Santtu ja Salo, Markku (2002), *Jee Jee Jee: Suomalaisen rockin historia*. Neljäs painos. Porvoo: WSOY.

Buckley, David (2006), Album. Teoksessa L. Macy (ed.): *Grove Music Online*. <http://www.grovemusic.com>. Linkki tarkistettu 29.3.2006.

Citron, Marcia J. (1993), *Gender and the Musical Canon*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dahlhaus, Carl (1980), *Musiikin estetiikka*. Saksankielisestä alkuteoksesta *Musikästhetik* suomentanut Ilkka Oramo. Musiikkitieteen kirjasto 1. Helsinki: Suomen Musiikkitieteellinen Seura.

Davies, Graham (2006), *INSET training materials for teachers of Modern Foreign Languages*. <http://www.camsoftpartners.co.uk/lspinset.htm>. Linkki tarkistettu 9.9.2006.

Fill, Chris 1999, *Marketing Communications: Contexts, Contents and Strategies*. Second edition. London: Prentice Hall.

Frith, Simon (1988), *Rockin potku: Nuorisokulttuuri ja musiikkiteollisuus*. Englanninkielisestä alkuteoksesta *Sound Effects* suomentanut Hannu Tolvanen. Suomen etnomusikologinen seura ry:n julkaisuja 1. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Goehr, Lydia (1992), *The Imaginary Museum of Musical Works: An Essay on the Philosophy of Music*. Oxford: Clarendon Press.

Gronow, Pekka & Lindfors, Jukka & Nyman, Jake (2004-2005), *Suomi soi 1-4*. Helsinki: Tammi.

Hammar, Bonnie (1978), Julkaisuteknikka. Teoksessa *Otavan iso musiikkitietosanakirja* 3. Keuruu: Otava, 293-295.

Jalkanen, Pekka (1992), *Pohjolan yössä. Suomalaisia kevyen musiikin säveltäjiä Georg Malmsténista Liisa Akimofiin*. Helsinki: Kirjastopalvelu.

- Jalkanen, Pekka & Kurkela, Vesa (2003), *Suomen musiikin historia: Populaarimusiikki*. Helsinki: WSOY.
- Keightley, Keir (2003), Album. Teoksessa John Shepherd, David Horn, Dave Laing, Paul Oliver and Peter Wicke (eds.): *Continuum Encyclopedia of Popular Music of the World, Vol. I: Media, Industry and Society*. London and New York: Continuum.
- Kerman, Joseph (1983), A Few Canonic Variations. *Critical Inquiry* 10:1, 107-126.
- Koskimäki, Jouni (1999), Johdanto Beatles-nuottikirjallisuuteen. *Musiikin suunta* 21:1, 37-55.
- Kotler, Philip & Armstrong, Gary (2004), *Principles of Marketing*. Tenth edition. Upper Saddle River (NJ): Pearson/Prentice Hall.
- Kotler, Philip (1999), *Muuttuva markkinointi – luo, voita ja hallitse markkinoita*. Porvoo, Helsinki, Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kurkela, Vesa (1997), Integroiva moninaisuus vai erilliset kulttuurit? Näkökulmia populaarimusiikin historiankirjoitukseen. *Musiikki* 27:1, 96-114.
- Kärjä, Antti-Ville (2006), A prescribed alternative mainstream: popular music and canon formation. *Popular Music* 25:1, 3-19.
- Moore, Allan F. (1993), *Rock: The Primary Text – Developing a Musicology of Rock*. Buckingham: Open University Press.
- Mäkelä, Janne (2004), *John Lennon Imagined: Cultural History of a Rock Star*. New York: Peter Lang.
- Mäkelä, Tomi (2003), Länsimaisen taidemusiikin tutkimus. Teoksessa Tuomas Eerola, Jukka Louhivuori ja Pirkko Moisala (toim.): *Johdatus musiikintutkimukseen*. Acta Musicologica Fennica 24. Helsinki: Suomen Musiikkitieteellinen Seura, 131-147.
- Negus, Keith (1997), *Popular Music in Theory. An Introduction*. Hanover & London: Wesleyan University Press.
- Rautiainen-Keskustalo, Tarja (2004), Affektien vallassa? – kulturisoituminen, elämismailmat ja kuluttajuus 2000-luvun musiikkikulttuurissa. *Musiikki* 33:4, 23-35.
- Regev, Motti (2006), Introduction. *Popular Music* 25:1, 1-2.
- Sarjala, Jukka (2002), *Miten tutkia musiikin historiaa? Johdatus näkökulmiin ja menetelmiin*. Tietolipas 188. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- Shuker, Roy 1998, *Key Concepts in Popular Music*. London and New York: Routledge.
- Small, Christopher (1998), *Musicking: The Meaning of Performing and Listening*. Middletown (Connecticut): Wesleyan University Press.
- Soininen, Juha-Pekka (1997), *Asiakastarvelähtöisyys elektronisen tuoteperheen suunnittelussa*. VTT Julkaisuja 822. Espoo: Valtion teknillinen tutkimuskeskus.
- Takkula, Tiina (2005), *Mobiilimainonta yritysten välisessä markkinointiviestinnässä*. Pro gradu –tutkielma. Oulun yliopisto. Markkinoinnin koulutusohjelma.
- Tenhula, Tytti, Kuure, Leena, Koponen, Leena ja Karjalainen, Asko (1996), *Akateeminen opetusportfolio yliopisto-opetuksen itsearviointissa ja meritoinnissa*. Korkeakoulupedagogiikan opetusmateriaali 5. Oulu: Oulun yliopisto.
- Tolvanen, Hannu (2000), Ujo poika: rockin historia alempaa katsoen. *Musiikin suunta* 22:3, 56-71.
- Wallis, Roger & Malm, Krister (1990 [1984]), Patterns of Change. Teoksessa Simon Frith & Andrew Goodwin (toim.): *On Record. Rock, Pop, and the Written Word*. London: Routledge, 160-180.
- Weber, Willian (1999), The History of Musical Canon. Teoksessa Nicholas Cook and Mark Everist (eds.): *Rethinking Music*. Oxford: Oxford University Press, 337-355.